

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра теорії культури і філософії науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету
Іван КАРПЕНКО

“ 19 ” 06. 2023 р.

• РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КУЛЬТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти __перший (бакалаврський)

галузь знань __03 Гуманітарні науки
(шифр і назва)

спеціальність __034 Культурологія
(шифр і назва)

освітньо-професійна програма __Культурологія, Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проєктів, Урбаністичні студії
(шифр і назва)

вид дисципліни __обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)

факультет __філософський

2023 / 2024 навчальний рік

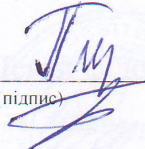

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету
Протокол № 6 від 16 червня 2023 р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: канд. філософ. наук, доцент кафедри теорії культури і
філософії науки Тагліна Ю. С.

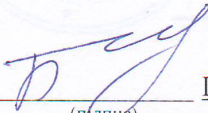
Програму схвалено на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського
факультету
Протокол № 11 від 14 червня 2023 р.

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

(підпис) Дмитрій ПЕТРЕНКО
(прізвище та ініціали)

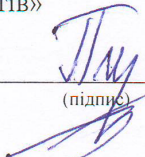
Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Культурологія»

Гарант освітньо-професійної програми «Культурологія»

(підпис) Ігор БІЛЕЦЬКИЙ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Візуальне мистецтво і
менеджмент культурних проєктів»

Гарант освітньо-професійної програми
«Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проєктів»

(підпис) Дмитрій ПЕТРЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Урбаністичні студії»

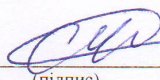
Гарант освітньо-професійної програми «Урбаністичні студії»

(підпис) Дмитро ЧОРНИЙ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету

Протокол № 10 від 14 червня 2023 р.

Голова методичної комісії філософського факультету

(підпис) Сергій ГОЛІКОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**Культура європейського Відродження**» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань 03 – Гуманітарні науки

для спеціальності 034 - Культурологія

освітньо-професійні програми: **Культурологія, Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проєктів, Урбаністичні студії**

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є познайомити студентів з культурою доби Відродження (гуманістичною думкою, ренесансною естетикою та мистецькими школами), основними концепціями та підходами філософії доби Відродження зі зверненням до історії їхнього оформлення, знання яких необхідні для студента-культуролога. Курс читається на матеріалі різних культур Західної Європи (Італія, Німеччина, Франція, Англія, Нідерланди, Швейцарія тощо), таким чином розширює науковий та методологічний кругозір студентів, підвищує рівень їхнього професіоналізму. Зокрема передбачається ознайомлення студентів-культурологів філософського факультету з розвитком, основними якостями та характеристиками візантійської культури, її значенням та внеском у світову культуру, та з досягненнями світової візантиністики.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- освітлення загальної проблематики культурознавства щодо доби Відродження, оволодіння навичками аналізу логіки культурного розвитку конкретного соціуму доби Відродження;
- розуміння місця даної культури в культурному світовому просторі;
- надати уявлення про етапи розвитку візантійської культури та важливіші концепції та напрямки візантиністики;
- навчити аналізувати тексти візантійської культури у контексті візантійської ментальності,
- виділяти основні риси християнського мислення та вплив візантійської культурної і духовної спадщини в середньовічній, ранньомодерній і новочасній культурі
- розуміння механізму функціонування системи цінностей конкретної культури тощо.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	-й
Семестр	
1 (4-й)	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
72 год.	год.
Індивідуальні завдання курсора	

1.6. Заплановані результати навчання

- випускник може продемонструвати поглиблені знання з історії культури, основних культурних епох (доба Відродження);
- спроможність до культурологічного дослідження, опису та класифікації артефактів,
- здатність здійснювати на базі сучасних фахових методик всебічний аналіз об'єктів культурологічного дослідження
- знання вихідних понять, які є оригінальними для гуманістичної думки та філософії доби Відродження та основних тенденцій розвитку гуманістичної та філософської думки цього періоду;
- знання проблематики досліджень з історії філософії та культури Ренесансу; базових артефактів культури, мистецтва, суспільного життя доби Відродження;
- здатність аналізувати гуманістичні та філософські першоджерела доби Відродження; свідомо оперувати їхніми поняттями;
- спроможність визначати специфіку ренесансних гуманістичних та філософських концепцій, інтерпретувати та систематизувати артефакти, які відносяться до різних напрямків мистецьких шкіл доби Відродження;
- вміння аналізувати тексти візантійської культури у синхронічному і діахронічному аспектах;
- вміння користуватись основними поняттями і методологічними підходами, що пропонуються сучасною візантіїстикою;

- знання місця і значення візантійської культури серед античної, близькосхідних, європейської і слов'янськими культурами;
- знання з культурологічного категоріального апарату та основних першоджерел;
- вміння навчатись і працювати самостійно

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Частина 1. Культура європейського Відродження

Тема 1. Загальнокультурний і філософський зміст феномену «відродження». ***Підстави європейського Відродження***

Термін та його батько, Джорджо Вазарі (XVI ст.). Можливі абстраговані моделі культурного процесу: цикл, зростаюча або долаюча донизу крива, синусоїда, спіраль. Місце Відродження у цих моделях в залежності від кута зору дослідника. «Темне Середньовіччя» та «просвітлений Ренесанс» або «духовне Середньовіччя» та «бездуховний Ренесанс»? Відродження як реінкарнація «добре забутого минулого» античних часів, як результат самостійної культурної еволюції Європи та як перехід від ідеаційно-ідеалістської до ідеалістично-сенсуалістичної схеми ціннісних орієнтацій.

Європейські «мікро-Ренесанси» каролінгських часів та XII ст. Вплив на європейську культуру XII-XIV ст. з боку Візантії та арабського світу. Релігійний клімат того часу.

Тема 2. Просторово-часовий портрет Відродження

Проторенесанс, Треченто, Кватроченто, Чінквіченто. Проторенесанс, Ранній та Пізній Ренесанс. Ренесанс італійський і північний. Високий Ренесанс у Середній Італії та Венеції. Нідерланди, Франція. Естетичні та ідеаційні акценти регіональних Відроджень. Специфіка синхронної європейської периферії: Іспанія, Англія, Скандинавія, Східна Європа.

Феномен Відродження та феномени Реформації-Контрреформації: сторони однієї медалі або маніфестація принципово різних культурних прасимволів?

Тема 3. Гуманістична думка епохи Відродження. Становлення італійського гуманізму. Гуманізм в філософії заальпійських країн. Реформаційна філософська думка

Культура Відродження і гуманістична ідеологія. Ренесансне тлумачення поняття гуманізм. Парадокси ренесансної ідеї наслідування античності: проблема оригінальності, творчої індивідуальності. Культурна дилема гуманістів, *studia humanitatis*. Основні сюжети гуманістичної думки. Проблема шляхетності людїнй. Антропоцентризм. Ренесансний індивідуалізм. Гуманістична добродійність-звитяга. Громадянський характер гуманістичної літератури. Ідея рівності. Відношення до праці. Джерела гуманістичного історизму. Поцейбічність гуманістичного ідеалу. Не аморалізм та новизна гуманістичної моралі. Людина і фортуна. Погляд на людину як "суспільну істоту". "Суспільне благо": основні інтерпретації. Втілення добродійності в певних діях: справедливе управління, чесний труд, збагачення себе і держави (Бруні, Пальмієрі, Манетті, Альберті). "Суперечка про жадібність": протиставлення

жадібності як пороку і заможності як основи для добродійних дій (Браччоліні). Реабілітація людської природи у "новій антропології"(Бруні, Манетті, Альберті): гармонійне поєднання духовного і тілесного. Богоподібність людини: людина як творець світу культури.

Автобіографічність "Досвідів" Монтеня. "Філософія Христа" Еразма: відродження ідеалів первинного християнства. Лютеранська ідеологія реформаційного руху. Полеміка М. Лютера та Е. Роттердамського про благодать, гріхопадіння і свободу волі людини. Ж. Кальвін як засновник релігії праці, терпіння і відповідальності. Тридентський Собор і кінець доби Відродження.

Тема 4. Нарації та дискурси Відродження

Релігійно-філософська думка. Марсілій Падуанський, Джон Уїкліф, Микола Кузанець, Мартін Лютер. Містицизм, пізній номіналізм, аверроїзм та протестантизм. Візантійські та італійські платоніки Кватроченто.

Боротьба між папством і «мислячою периферією». Інквізиція та «Молот відьом». Діяльність Джироламо Савонароли.

Політична та соціальна думка. Політичні системи Італії: республіка, монархія, папська теократія Ватикану. «Володар» Ніколо Макіавеллі. Леонардо да Вінчі та «ідеальне місто».

Німецькі енциклопедисти та моралісти. Еразм Роттердамський, Севастіан Брант.

Література Відродження. Данте, Чосер, Боккаччо. «Мандрагора» Макіавеллі. Французька поезія.

Тема 4. Мистецтво Відродження

Італійські художні школи: сієнська та флорентійська (XIV ст.), флорентійська, умбрійська, падуанська та венеціанська (XV ст.), римська та венеціанська (XVI ст.).

Живопис Треченто. Творчий геній Джотто ді Бондоне. Сімоні Мартіні. Фра Беато Анжеліко.

Кватроченто. Флорентійська архітектура та скульптура. Філіппо Брунеллескі. Донателло. Андреа Вероккіо. Живопис Мазаччо. Ботічеллі. «Монастирський» живопис (Ф'єзолі, Гоццолі). Домініко Гірландайо. П'єро делла Франческа. Андреа Мантенья. Джанбелінно.

Титани Відродження: Леонардо да Вінчі, Рафаель Санті, Мікеланджело Буонаротті. Митці Венеціанської Тетраферми.

Північний Ренесанс. Нідерланди: Губерт та Ян ван Ейкі, Рогір ван дер Вейден. Пітер Брейгель старший («Мужицький»), Ієронімус Босх. Ян Вермеєр. Німеччина: Альбрехт Дюрер, Ганс Гольбейн Молодший. Франція: Жан Фуке, Жан Клуе

Тема 5. Еволюція структур людського знання за часи Відродження

Від Аристотеля - до Платона та Плотіна, від геоцентризму - до антропоцентризму, натуроцентризму та пантеїзму. Народження європейського емпірицизму в науці. Чи відбувалась в епоху Відродження наукова революція? Джордано Бруно та Галілео Галілей. Астрономія, астрологія. Медицина та магичні практики. Інженерія, фортифікація та військова справа. Магія та астрологія в культурі Відродження. Психоконструктивні виміри алхімії (за К.Г.Юнгом).

Ідея Відродження. Інверсія ідей Античності та Середньовіччя. Час. Простір. Відносність. Нескінченність. Речовина. Життя.

Тема 7. Соціокультурні проблеми Відродження

Культурна спадщина та уроки Відродження. Проблеми захисту пам'ятників Відродження. «Перечитування» ренесансної ідеології у контексті модерну та постмодерну. Концепція Палї та мистецтво Ренесансу. Відродження через руйнування? Чи втратила щось Європа внаслідок Ренесансу? Культурологічні «сюжети» Відродження. «Останній герцог Середньовіччя» Карл Сміливий, «перші політики Нового часу» Людовік XI і Нікколо Макіавеллі. Зіткнення прасимволів. Проблеми винаходження найважливіших культурологічних констант у часи Відродження: ментальності, прасимволу, картини світу. Ренесанс як «чисте становлення» (за Дельозом).

Частина 2. Культура Візантії

Тема 1. Візантиністика як наука. Історія досліджень культури Візантії в світовій візантиністиці

Візантійська культура у роботах західних дослідників: К.Крумбахера, Ф. Дельгера, Д. Оболенського, Ф. Дворніка, І. Шевченка, С. Рансимена, Д.Райса, І. Мейендорфа.

В.Г.Василевський як фундатор російської наукової візантиністики: видання „Візантійського временіка” (1894). „Акти Афона” В.Регеля. Ф.І. Успенський та його „Історія Візантійської Імперії”. Творчість Н.П. Кондакова. Дослідження візантійської духовної культури в церковно-історичній науці: єп. П.Успенський, Н.А.Скабалонович, А.П.Лебедів, Н.Н. Глибоковський, І.І. Соколов, В.В. Болотов.

Занепад та відродження візантійських студій в СРСР: В.Н. Бенешевич, Е.А.Косьмінський, Е.А.Косьмінський, Н.В. Пігулевська, З. В. Удальцова, М.Я.Сюзюмов, А.П.Каждан, Г.Л.Курбатов, І.П. Медведів, В.В. Бичков, С.С.Аверінцев, М.А. Поляковська, А.А. Чекалова.

Тема 2. Соціокультурні, політичні та релігійні засади візантійської цивілізації

Заснування Костянтинополя як нової столиці Римської імперії і народження Візантії. Розподіл імперії та відокремлення Візантії від західних провінцій Риму. Характерні риси соціокультурного буття східних регіонів Імперії на передодні відокремлення. Хронологічні та географічні межі Візантійської імперії. Територія і населення. Періодизація візантійської історії. Зв'язок візантійської та римської культур.

Антично-елліністичні традиції суспільного життя та культури, римська державність та право і християнство, як фундаментальні засади візантійської цивілізації.

Тема 3. Конфігурація культури Візантії доби переходу від античності до раннього середньовіччя

Поліетнічність Візантії як важлива умова формування її культури. Головні культурні центри Візантії. «Відкритість» візантійської культури впливу близькосхідних культур. Місце і роль античної спадщини у духовній культурі Візантії IV – VII ст.

Візантія як „християнська імперія”: сакралізація влади імператора і теократична модель взаємодії Церкви та держави. Перші Вселенські собори, феномен християнського монашества та його місце в візантійській культурі.

Специфіка культури Візантії часів імператора Юстиніана: „кодекс Юстиніана”, повстання „Ника”, спроби відновити владу Візантії над Західною частиною колишньої

Імперії та протистояння з Іраном на Сході. „Юстиніанів класицизм” у візантійському мистецтві VI сторіччя.

Побутова культура візантійців: сім'я та шлюб, виховання та освіта, свята, видовища та розваги.

Арабська навала та криза антично-полісного устрою Візантії: заміна рабства колонатом та формування феодалних (фемних) відносин.

Тема 4. Формування цілісного середньовічно-християнського світосприйняття

Православ'я як культурно-історичний феномен. Патристика: тріадологія та христологія. Основні віхи церковно-політичного розвитку: ересі, іконоборство Імператори-іконоборці Ісаврійської династії: Лев III (717-741 рр.). Законодавство імператорів-іконоборців. Взаємостосунки церкви та держави. Тимчасове поновлення іконошанування у 787 р.

Зовнішня політика імператорів-іконоборців. Війни з арабами. Облога Костянтинополя в 717 р. Боротьба с болгарами. Утворення Першого болгарського царства. Союз з хазарами.

Другий період іконоборства. Лев V Вірменин (813-820 рр.). Повстання Томи Слов'янина у 821-823 рр.. Павликанська ересь. Поразка іконоборства та остаточне поновлення шанування ікон у 843 р.

Завершення епохи Вселенських Соборів та кодифікація православної догматики: Іоанн Дамаскин.

Агіографія, гомілетика. Богословська література.

Тема 5. Візантія як посередник між культурами Сходу та Заходу.

Міжнародні зв'язки Візантії; високий рівень дипломатичної культури. Вплив Візантії на культури Західної і Східної Європи. Вплив східних культур на політичне та культурне життя Візантії. Візантія і слов'янські сусіди. Втручання та розселення слов'ян на території Візантії.

Афон як центр міжкультурних комунікацій. Візантійська держава і Церква у міській діяльності. Види і засоби релігійних місій.

Тема 6. Гуманістичні та аскетичні течії в візантійській культурі

Особливості розвитку гуманістичних ідей у Візантії з часів Афінської академії до І. Італла та М. Пселла. Західні впливи та світогляд візантійських гуманістів. Візантійська література. Літературні жанри. Наукова й художня проза. Хроніки й історіографія.

Традиціоналізм як характерна риса культури Візантії. Чернече-аскетичні ідеали та протистояння „двох гуманізмів” в культурі Візантії.

Релігійна й світська поезія. Гімнографія і літургіка. Поетика.

Тема 7. Культурні, релігійні та політичні суперечності та виклики зсередини та ззовні візантійської цивілізації.

Самосвідомість візантійського суспільства доби Комнінів. Правління Алексія Комніна (1081-1118 гг.). Армія та флот. Розшарування села. Підлегле селяни. Землевласництво динатів. Послаблення центральної влади в Візантії. Міжусобна боротьба в кінці XII ст.

Історія Хрестових походів. Роль і місце Візантії у них.

Поділ Візантійської імперії. Нікейська імперія. Культура Містри. Культура Латинської імперії.

Тема 8. Економіко-політичний занепад та культурний розквіт «пізньої» Візантії, міжкультурні контакти та доля культурної спадщини.

Відновлення Візантійської імперії та „палеологівський ренесанс”. Османська загроза та загострення боротьби прозахідної та православної партії в Візантії. „Сихастські сперечання”: Варлаам Калабрійський та Григорій Палама. Флорентійська унія. Захоплення Константинополя і кінець Візантії.

«Візантія після Візантії». Культура греків діаспори після 1453 року. Геміст Пліфон. Візантійська культурна і духовна спадщина в середньовічному, ранньомодерному і новочасному світі. Візантійські елементи в російській та українській культурі.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
Л		п	інд	с/р	
1	2	3	4	5	6
Частина 1. Розділ 1. Загальна характеристика культури Відродження					
Тема 1. Загальнокультурний і філософський зміст феномену «відродження». Підстави європейського Відродження	10	2	1		5
Тема 2. Просторово-часовий портрет Відродження	15	4	1		5
Тема 3. Гуманістична думка епохи Відродження. Становлення італійського гуманізму. Гуманізм в філософії заальпійських країн. Реформаційна філософська думка	15	4	1		6
Контроль 1					2
Розділ 2. Мистецтво та дискурси Відродження					
Тема 4. Нарації та дискурси Відродження.	20	6	4		5
Тема 5. Мистецтво Відродження.	10	6	4		5
Тема 6. Еволюція структур людського знання за часи Відродження.	15	4	2		5
Тема 7. Соціокультурні проблеми Відродження	15	4	1		5
Контроль 2					2
Усього годин за частина 1	160	16	4		30
Частина 2. Розділ 3. Культура Візантії					
Тема 1. Візантиністика як наука. Історія досліджень культури Візантії в світовій візантиністиці	5	2	1		5
Тема 2. Соціокультурні, політичні та релігійні засади візантійської цивілізації	5	2	1		5

Тема 3. Конфігурація культури Візантії доби переходу від античності до раннього середньовіччя	5	2	2		5
Контроль 3					
Тема 4. Формування цілісного середньовічно – християнського світосприйняття	5	2	1		5
Тема 5. Візантія як посередник між культурами Сходу та Заходу.	5	2	1		6
Тема 6. Взаємодія світського та богословського елементів в візантійській культурі.	10	4	1		5
Тема 7 Культурні, релігійні та політичні суперечності та виклики зсередини та ззовні візантійської цивілізації	10	2	1		5
Тема 8. Економіко – політичний занепад та культурний розквіт „пізньої” Візантії, міжкультурні контакти та доля культурної спадщини	10	2	1		5
Усього годин за частина 2	60	16	8		26
Усього	180	32	16		72

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	
1	Частина 1. Культура європейського Відродження. Тема 1. Загальнокультурний і філософський зміст феномену «відродження». Підстави європейського Відродження	
2	Тема 2. Просторово-часовий портрет Відродження	
3	Тема 3. Становлення італійського гуманізму. Народження гуманізму в Італії в добу Відродження	
4	Тема 4. Гуманізм в філософії заальпійських країн. Реформаційна філософська думка	
5	Тема 5. Нарації та дискурси Відродження. Філософська думка	
6	Тема 6. Нарації та дискурси Відродження. Політична та соціальна думка	
7	Тема 7. Мистецтво доби Відродження. Італійський Ренесанс	
8	Тема 8. Мистецтво Відродження. Північний Ренесанс	
9	Тема 9. Еволюція структур людського знання за часи Відродження	

10.	Частина 2. Культура Візантії. Тема 1. Візантиністика як наука. Історія досліджень культури Візантії в світовій візантиністиці	
11.	Тема 2. Соціокультурні, політичні та релігійні засади візантійської цивілізації	
12.	Тема 3. Конфігурація культури Візантії доби переходу від античності до раннього середньовіччя	
13.	Тема 4. Формування цілісного середньовічно-християнського світосприйняття	
14.	Тема 5. Візантія як посередниця між культурами Сходу та Заходу.	
15.	Тема 6. Взаємодія світського та богословського елементів в візантійській культурі.	
16.	Тема 7 Культурні, релігійні та політичні суперечності та виклики зсередини та ззовні візантійської цивілізації	
17.	Тема 8. Економіко-політичний занепад та культурний розквіт «пізньої» Візантії, міжкультурні контакти та доля культурної спадщини	

5. Самостійна робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	<p>Опрацювання теми: Тема 1.</p> <p>Історичні, соціально-економічні, політичні передумови Ренесансу та їхній культурологічний зміст.</p> <p>Італійські міста-республіки: звернення до античних ідеалів громадського життя.</p> <p>Економічне зростання та популяризація "вільних професій".</p> <p>Нові смисли поняття "шляхетність".</p> <p>"Інформаційний вибух" та його наслідки для уявлень про наукове і філософське пізнання. Питання про ставлення до "авторитету".</p>	20
2	<p>Конспект теми: Тема 2.</p> <p>1. Проблема періодизації: залежність визначення меж доби Відродження від виявлення її "перехідних" та "своєрідних" рис.</p> <p>2. Проблема оригінальності у співвідношенні з традицією.</p>	20

	Відображення цієї проблеми у самовизначеннях Ренесансу.	
	3. Багатозначність термінів "відродження" та "гуманізм".	
3	<p>Конспект теми: Тема 3.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гуманістичний рух і "професійна філософія". 2. Коло інтересів гуманістів: морально-етична і філософсько-антропологічна проблематика. 3. Філософія і філологія. Ідеологічний зміст обґрунтування філософії як гуманітарної дисципліни. 	20
4	<p>4. Проголошення свободи вибору традиції</p> <p>Конспект тем: Тема 1.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Візантія в концепції Освальда Шпенглера. 2. Візантія і неопатристичний синтез. 3. Візантія в трудах Іоанна Мейендорфа. 4. Візантиністика: етапи формування. <p>Тема 3.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поліетнічність Візантії. 2. Теократія і ідея «симфонії» між Церквою і Державою. 3. Монашество як культурний інститут. 4. Імператор Юстиніан. 5. Нікео-Цареградський символ віри і його значення. <p>Тема 4.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Капподокійський синтез. 2. Христологічні суперечки і преп. Максим Сповідник. 3. Догмат і єресь: культурологічний аспект. 4. Іконошанування і Св. Іоанн Дамаскин. 5. Доба Вселенських Соборів. 6. Візантійська агіографія. 	20
5	<p>Опрацювання джерел до теми: Тема 5.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Візантія і сирійська культура. 2. Візантія і арабська культура. 3. Візантія і вірменська культура. 4. Візантія і слов'янські культури. 5. Культурологія Афона. <p>Тема 6.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Візантійські гуманісти Псел і Італл. 2. Візантійська культура: багатоманітність жанрів. 3. Аскетична література. 4. «Поетика ранньовізантійської літератури» Аверінцева. 5. Гімнографія і літургіка. 	20
6	<p>Опрацювання джерел до тем: Тема 7.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Епоха Комніних. 2. Економічна культура візантійської цивілізації. 3. Візантія і хрестові походи. 	20

Тема 8.

1. Палеологівський ренесанс.
2. Ісихазм і Св. Григорій Палама.
3. Флорентійська унія.
4. «Пути русского богословия» Г. Флоровського.
5. Візантійські елементи у російській і українській

	культурах.	
7	Реферат.	10
	Разом	130

Методичні вказівки до самостійної роботи студентів

Для підготовки студента в рамках самостійної роботи необхідне більш поглиблене вивчення літератури, включаючи додаткову. Можна скористатися при проведенні самостійної роботи наведеним списком літератури, можна вдатися до самостійного пошуку інформаційних джерел. Особлива увага повинна бути приділена репрезентації джерел, з якими працював студент. Переглядаючи літературу, слід виділити основні джерела з подібної тематики. Слід спочатку зупинитись на першоджерелах та монографіях, бажано останніх років видання. Потім слід звернутись до журнальних статей, словників, енциклопедій, Інтернет матеріалів. Необхідною умовою ефективною самостійної роботи студента є стислий конспект у вигляді дослівних тематичних виписок та фіксування принагідних ідей студента. для подальшого цитування слід помічати джерело та сторінку. При написанні есе, рефератів, контрольних дослідницьких робіт потрібно, наводячи різні точки зору, концепції з того чи іншого приводу, вміти продемонструвати свою позицію. В самостійній роботі студента також дуже цінується самостійність підбору матеріалу та самостійність суджень. Позиція повинна науково формулюватися та обґрунтовуватися. Одночасно викладення матеріалу повинно бути творчим, не переобтяженим цитуванням. Самостійна робота студента відображає його постійні навчальні зусилля, придбані наукові навички, рівень освіти, ерудиції.

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання з курсу «Екологічна культура українського етносу» не передбачається.

Передбачено написання курсової роботи.

Тематика курсових робіт з курсу «Екологічна культура українського етносу»

Частина 1 Культура європейського Відродження

1. Політична думка доби Відродження
2. «Володар» Ніколо Макиавеллі
3. Утопії Відродження. Леонардо да Вінчі та «ідеальне місто»
4. Утопії Відродження. Томас Мор «Утопія»
5. Утопії Відродження. «Місто Сонця» Т. Кампанелі.
6. «Божественна комедія» Данте Аліг'єрі
7. «Декамерон» Боккаччо
8. «Похвала глупоті» Е. Роттердамського
9. Школи італійського мистецтва.
10. Сюжети італійського мистецтва.

11. Античні канони в італійському мистецтві
12. Творчість Босха.
13. Творчість Дюрера.
14. Астрологія. Джордано Бруно та Галілео Галілей.
15. Медицина Відродження. Гален та Парацельс.
16. Магія та астрологія в культурі Відродження.
17. Психоконструктивні виміри алхімії (за К.Г.Юнгом)
18. Феномен Проторенесансу
19. «Молот відьом»
20. Титани Відродження. Творчість Леонардо да Вінчі.
21. Титани Відродження. Творчість Мікеланджело.
22. Титани Відродження. Творчість Рафаеля.
23. Мартін Лютер. Про свободу волі.
24. Феномен Реформації.
25. Контрреформація.
26. Тиціан. Венеціанська мистецька школа.
27. Літературна діяльність Франческо Петрарки
28. Культура Відродження та гуманістична ідеологія.

Частина 2. Культура Візантії

Тематика рефератів, які передбачаються в ході самостійної роботи студентів.

1. Історіографія як феномен візантійської культури.
2. Культура Візантії в роботах С.С. Аверінцева.
3. Культура Візантії в роботах І. Мейєндорфа.
4. Концепція історії візантійської культури у збірці „Культура Візантії” (у 3 - х тт. 1984 – 1991 рр.).
5. „Візантинізм” як культурне явище.
6. Роль та місце Костянтинополя у культурі Візантії.
7. Особливості розвитку візантійського гуманізму.
8. Місце та роль свята в візантійській культурі.
9. Особливості контактів Візантії та Давньої Русі.
10. Ідея порядку у культурі Візантії.
11. Повсякденне життя, реалії та звичаї візантійців.
12. Освіта у візантійській культурі.
13. Християнська імперія і ідея монархії.
14. Передвізантійське богослов'я: імена і ідеї.
15. Візантія і сирійська культура.
16. Візантія і вірменська культура.
17. Візантія і хрестові походи.
18. Культура Афона.
19. Монашество у візантійській культурі.
20. Тринітарні спори і капподокійський синтез.
21. Христологічні спори.
22. „Особистість” у патристиці.
23. Литургіка: Св. Василій Великий і Св. Іоанн Златоуст.
24. Православне богослужіння у контексті візантійської естетики.
25. Поетика ікони і зворотна перспектива.
26. Візантійське право і кодекс Юстиніана.
27. Сім'я і шлюб у Візантії.

28. Догмат і єресь у культурологічному контексті.
29. Візантійська агіографія.
30. Візантія, болгари і хазари.
31. Св. Іоанн Дамаскин и кодифікація православної догматики.
32. Візантійські місіонери і їх культурне значення.
33. Ісихастські спори.
34. Богослов'я Св. Григорія Палами і неопаламизм.
35. Богослов'я преп. Максима Сповідника і його сучасна рецепція.
36. Візантійська і давньоруська ікона.
37. Візантійська і давньоруська святість.
38. Візантія в неопатристичній концепції Г. Флоровського.

7. Методи контролю

Поточний контроль (за результатами семінарських занять), підсумковий контроль (підсумкова контрольна робота після 1 розділу, реферат після 2 розділу та 3 розділу), підсумковий іспит.

8. Схема нарахування балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Екзамен	Сума
Відвідуван		Розділ 1					Контроль-на робота	Індивідуальне завдання	Разом		
Л	С	T1	T2	T3	T4	T5					
5	5	6	6	6	6	6	20	-	60	40	100

Примітка. Отримання протягом семестру 40 балів є необхідною умовою допуску студента до підсумкового семестрового контролю.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Чотирирівнева шкала оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Підручники

1. Бокань В. Культурологія. – К., 2000.
3. Історія світової культури. Культурні регіони. Навч. посібник / Кер. автор. кол-ву Л.Т. Левчук. – К.: Либідь, 1997.
6. Лекції з історії світової та вітчизняної культури / За заг. ред. А.В. Яртіся. – Львів: Світ, 1994.
7. Ліндсей Дж. Коротка історія культури. Від доісторичних часів до доби Відродження: В 2-х т. – К., 1995.
8. Основи художньої культури. – Х., 1999.
9. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. – К., 1996.
12. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Курс лекцій / Під ред. А.К. Бичко. – К.: Либідь, 1993.
13. Європейська та українська культура в нарисах / Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003.
14. Українська та зарубіжна культура. – К., 2000.

Джерела:

1. Абрамович С. Д. Культурологія. Навч. пос. – К.: Кондор, 2007. – 352 с.
2. Багацький В. В., Кормич Л. І. Культурологія. Навч. пос. – К.: Кондор, 2007. – 320 с.
3. Балух В. О., Коцур В. П. Культура Античності. – К.: Наші книги, 2016. – 632 с.
4. Балух В. О., Коцур В. П. Культура ранньомодерної Європи. – Х.: Фоліо, 2017. – 496 с.
5. Горбач Н. Я. Культурологія. Навч. посібник. – Львів: Укоопспілка, 2005. – 159 с.
6. Греченко В. А., Чорний І. В., Кушнерук В. А., Рижко В. А. Історія світової та української культури: Підруч. для вищ. закл. освіти. – К.: Літера, 2000. – 464 с.
7. Коневич О. В., Юркевич І. Я. Культурологія. – К.: Навчальна книга – Богдан, 2014. – 88 с.
8. Кравець М. С., Семашко О. М., Піча В. М. Культурологія: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закл./ За заг. ред. Пічі В. М. – Львів: Магнолія плюс, 2003. – 235 с.
9. Культурологія: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко, Л. А. Пинда, Є. А. Подольська; За заг. ред. проф. В. М. Пічі. - 3-тє вид., випр. . – Львів : "Магнолія плюс" :
Видавець СПД ФО "В. М.Піча", 2005. – 360 с.
10. Культурологія: Навчальний посібник / Гриценко Т. Б., Гриценко С. П., Кондратюк А. Ю. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 392 с.

11. Культурологія: навчальний посібник / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. - К. : Центр навчальної літератури, 2003. - 288 с.
12. Культурологія: теорія та історія культури : Навчальний посібник / За ред. І. І. Тюрменка, О.Д. Горбула. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 368 с.
13. Культурологія: українська та зарубіжна культура : Навчальний посібник / За ред. М. М. Заковича . – К.: Знання, 2007. – 567 с.
14. Левчук Л. Історія світової культури. Культурні регіони. – К.: Либідь, 2000. – 520 с.
15. Найдорф М. И. Введение в теорию культуры: Основные понятия культурологи. – Одесса: Друк, 2005. – 192 с.
16. Основи культурології / За ред. Л. Сандюк, Н. Щубелки. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 400 с.
17. Подольська Є.А., Лихвар В.Д. Іванова К.А. Культурологія: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. –288 с.
18. Сучасна культурологія / За ред. К. Кислюка. – К.: Кондор, 2018. – 382 с.
19. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. / Закович М.М., Зязун І. А., Семашко О. М. та ін. – К.: Товариство «Знання», 2000. – 622 с.
20. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник./ Дещинський Л. Є., Денисов Я. Я., Скалецький М. П. та ін. – Львів: Бескид Біт, 2005. – 304 с.
21. Українська та зарубіжна культура: Навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 367 с.
22. Хоменко В.Я. Українська і світова культура: Підр. – К.: Видавництво «Україна», 2002. – 331с.
23. Шевнюк О.Л. Культурологія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2007. – 353 с.
24. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури. – К.: Кондор, 2006. – 258 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Society for Renaissance Studies режим доступу <http://www.rensoc.org.uk>
2. <http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Renaissance>
3. Renaissance encyclopedia режим доступу:
<https://www.encyclopedia.com/literature-and-arts/language-linguistics-and-literary-terms/literature-general/renaissance>

Renaissance Literature режим доступу <http://vos.ucsb.edu/browse.asp?id=1163>